

INFORME SOBRE ELS DRETS DE L'INFANT 2017

RESUM EXECUTIU

L'Informe anual sobre els drets de l'infant 2017 conté les principals actuacions que el Síndic ha dut a terme al llarg de l'any en defensa dels drets de l'infant, sigui en relació amb assumptes nous que afecten drets de la Convenció vulnerats o no protegits suficientment per les administracions, i que han suposat l'emissió de recomanacions per part del Síndic, sigui en relació amb el seguiment del compliment de les principals recomanacions formulades per aquesta institució sobre les polítiques públiques d'infància. Aquest informe permet fer un balanç de l'actuació dels poders públics en les garanties dels drets dels infants durant l'any 2017.

1. EL SISTEMA DE PROTECCIÓ A LA INFÀNCIA I LA LLUITA CONTRA EL MALTRACTAMENT

Una de les principals novetats en el sistema de protecció té a veure amb l'esforç fet per la DGAIA en la creació de nous recursos per a infants tutelats.

■ La DGAIA ha començat a implementar un **pla de millora i ampliació dels serveis residencials del sistema de protecció a la infància i l'adolescència**, amb la creació de noves places del sistema de recursos residencials, noves places recursos per a majors de 18 anys i noves places i recursos terapèutics, ambulatoris i residencials, i també un increment de la dotació dels equips professionals (EVIA, EAIA, ambulatori). Durant el 2017 (octubre) s'han obert dues cases d'infants, un centre d'acolliment, un centre residencial per a persones amb discapacitat física i/o psíquica, tres centres residencials d'acció educativa (CRAE), un centre residencial d'educació intensiva (CREI) i tres pisos assistits (16-18 anys). **Aquest increment de places contribueix a compensar, encara que sigui parcialment, els dèficits estructurals destacats pel Síndic, entre altres aspectes, d'insuficient provisió de places tant de CREI com de recurs terapèutic (vegeu la taula 1).**

Taula 1. Evolució dels infants tutelats en CREI i centres terapèutics (2008-2017)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Nombre de places en centre residencial	-	-	-	-	2.614	2.627	2.644	2.756	2.980	3.293*
Infants tutelats residents en centre residencial	2.516	2.621	2.749	2.701	2.764	2.706	2.685	2.672	2.975	3.222
Nombre de places en CREI	78	78	82	82	94	94	94	94	94	122
Nombre de places en centre terapèutic	-	-	-	-	-	-	-	95	112	115
Nombre de places de pisos 16-18 anys	-	-	-	-	-	-	-	-	85	104
Nombre de places de pisos +18 anys	-	-	-	-	-	-	-	-	217	213
Nombre de places d'itineraris de protecció individuals (IPI)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	80

Font: Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència.

* Nota: S'han afegit les places noves de centres d'acolliment de primera acollida.

■ Durant l'any 2017, la DGAIA també ha creat un **nou recurs terapèutic** d'inhalants a la ciutat de Barcelona, amb 20 places, que atén infants i adolescents sense referents familiars amb problemàtiques d'addicció.

■ Finalment, en relació amb els adolescents tutelats amb dificultats d'adaptació als recursos residencials, **cal destacar la posada en funcionament dels itineraris de protecció individual (IPI), amb 80 places disponibles**. Els IPI són un servei tècnic especialitzat, alternatiu a l'acolliment residencial, que té per objectiu acompanyar adolescents tutelats de setze a divuit anys en el seu procés d'autonomia i emancipació. Des de la seva posada en funcionament, el juliol de 2016, s'han atès 268 adolescents, 178 dels quals durant l'any 2017 (fins al setembre de 2017). La DGAIA exposa la voluntat d'ampliar a 160 les places disponibles abans de finalitzar l'any 2017.

Tot i l'increment de recursos, que sembla haver millorat lleugerament l'adequació de recurs, el sistema de protecció té avui una pressió assistencial més elevada (més infants tutelats i més infants pendents potencialment de tutela) que fa un any. Si no s'atén adequadament, aquesta pressió pot derivar amb saturació i pèrdua de qualitat del sistema.

■ El setembre de 2017, hi ha un 5% més d'infants tutelats que l'any 2015 (vegeu la taula 2). Addicionalment, hi ha prop de 1.500 infants i adolescents que estan en estudi, amb mesura cautelar o sense, i més de 2.000 infants i adolescents amb expedient de desemparament obert, amb mesura cautelar o sense. Aquesta xifra ha augmentat significativament respecte l'any 2016 (quan era de prop de 1.100 i de 1.700, respectivament), en bona part per l'increment de l'arribada d'infants migrants no acompanyats. Els infants amb tutela de l'Administració estan creixent.

■ Cal recordar que un dels problemes més importants del sistema de protecció a la infància té a veure, encara, amb l'elevat nombre d'infants i adolescents que estan en espera d'un recurs de protecció adequat a les seves necessitats, d'acord amb la proposta dels equips tècnics que han fet l'estudi de la seva situació personal i familiar. A tall d'exemple, el setembre de 2017, hi havia 455 infants tutelats, el 6,4% del total, pendents del recurs de família aliena (vegeu la taula 2).

■ L'acolliment residencial en infants menors de sis anys tampoc és una mesura adequada per atendre les seves necessitats psicològiques i socials. Malgrat la voluntat de DGAIA de corregir l'internament d'infants petits en centre a través de la tasca desenvolupada pel Servei d'Integració en Família Extensa (SIFE), que s'ha incrementat en quatre equips nous enguany, el mes de setembre de 2017 encara hi ha 177 infants menors de sis anys que estan en centre residencial, xifra similar a la de fa un any (vegeu la taula 2). No s'ha modificat, tampoc, la Llei 14/2010, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència (LDOIA), per incorporar la prohibició d'ingrés en recursos residencials d'infants de menys de sis anys, tal com preveu la Llei estatal 26/2015, de 10 de juliol, de modificació del sistema de protecció de la infància.

Taula 2. Evolució dels infants tutelats en el sistema de protecció pendents d'un altre recurs (2010-2017)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017 (set)
Infants tutelats	6.774	6.706	6.698	6.794	6.927	7.160
Infants tutelats pendents de família aliena	-	-	-	522	483	455
% sobre infants tutelats	-	-	-	7,7	7,0	6,4
Infants tutelats residents en centre residencial	2012	2013	2014	2015	2016	2017 (set)
Infants tutelats menors de sis anys en centre residencial	-	286	262	195	180	177
Infants tutelats menors de tres anys en centre residencial	-	117	111	77	71	68

Font: Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència.

El factor més determinant per entendre la pressió creixent sobre el sistema de protecció és l'increment de l'arribada d'adolescents migrants no acompanyats.

■ L'any 2016 el Síndic ja va denunciar la sobreocupació dels centres d'acolliment que atendien infants migrants no acompanyats. Durant l'any 2017, les condicions d'atenció dels infants migrants no acompanyats s'ha vist agreujada pel ritme de creixement de la seva arribada. De fet, **el mes d'octubre de 2017 ja s'havien atès 1.116 nous casos, un 63,2% més que tot l'any 2016** (vegeu la taula 3).

■ Les dificultats del sistema de protecció per atendre aquesta realitat ha provocat que **nombrosos infants estrangers no acompanyats hagin romàs a les dependències de l'àrea de custòdia i detinguts de la Ciutat de la Justícia, sense estar detinguts, més de quatre dies**, en cel·les tancades sense llum natural i sense possibilitat de sortir a l'exterior, amb la llum artificial encesa 24 hores, i sense un menjar adequat per a tantes hores, en espera que la DGAIA els assignés plaça en un centre de protecció. L'ús d'aquest espai de detenció per atendre infants de protecció ha estat denunciat pel Síndic des de l'any 2009. El novembre de 2017, finalment, aquestes instal·lacions han deixat d'atendre aquests adolescents.

■ La DGAIA està treballant per crear recursos suficients d'atenció a aquesta població des del mes de juliol, moment en què es va produir la situació d'emergència més gran. En concret, s'han obert centres d'atenció d'emergència, s'han ampliat places en centres d'acolliment i s'han reforçat els programes de suport a la transició adulta per mitjà de l'increment de places en recursos de foment de l'autonomia, per a majors de divuit anys i els IPI. **En el conjunt de Catalunya, fins a l'octubre de 2017 s'han creat 321 noves places en recursos diferents. Atès que el ritme d'arribada continua, la DGAIA té previst crear 242 places addicionals fins al desembre de 2017. En total, durant el segon semestre de 2017 s'hauran creat quasi 600 places noves per atendre infants migrants no acompanyats** (vegeu la taula 3).

Taula 3. Evolució del nombre d'infants tutelats per nacionalitat (2012-2017)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017 (set)
Menors estrangers no acompanyats a Catalunya atesos durant l'any	438	431	600	624	973	1.581*
Nous casos de menors estrangers no acompanyats a Catalunya durant l'any	-	317	356	377	684	1.116*
Menors estrangers no acompanyats residents en centres de primera acollida	-	-	-	-	-	102
Places en centres d'acolliment	554	554	527	527	532	553
Places en centres d'acolliment i primera acollida	554	554	527	527	532	693

Font: Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència.

Nota: * Dades en data 31 d'octubre de 2017

L'increment de recursos residencials reforça el caràcter quasi subsidiari de l'acolliment familiar. Tot i els esforços realitzats per promoure l'acolliment familiar, no s'ha aconseguit incrementar de manera significativa el nombre de famílies acollidores.

■ El nombre de famílies acollidores resulta insuficient per atendre els infants i adolescents que tenen proposta de família aliena per part dels equips tècnics. Cal recordar que la llei preveu que les mesures d'acolliment familiar, sempre que sigui possible, tinguin preferència respecte de les que comporten l'internament del menor en un centre. Les dades disponibles el setembre de 2017, però, evidencien que **menys de la meitat dels infants tutelats estan en mesura d'acolliment familiar (46,8%), menys d'una cinquena part (19,5%) si es prenen en consideració només els infants assignats a un recurs alternatiu al de la família extensa.** Des d'una perspectiva evolutiva, s'ha reduït el pes de l'acolliment familiar l'any 2017 respecte de la realitat existent l'any 2016. **Els infants tutelats en família aliena s'han reduït (de 972 el 2016 a 923 el setembre de 2017 (vegeu la taula 4).**

■ L'Institut Català de l'Acolliment i l'Adopció (ICAA) ha elaborat el Pla estratègic de promoció de l'acolliment familiar, que s'ha desplegat amb diferents actuacions durant els anys 2016 i 2017. **Aquestes actuacions, per ara, no han permès incrementar de manera significativa el nombre de famílies acollidores, que es manté estancat d'ençà d'uns anys.**

■ L'increment de l'acolliment familiar també ha de venir acompanyat pel desenvolupament de l'acolliment en unitats convivencials d'acció educativa (UCAE). **Les dades de setembre de 2017 constaten que s'ha ampliat, encara que de manera poc significativa, el nombre d'infants acollits en UCAE (vegeu la taula 4).**

Taula 5. Evolució del nombre d'infants tutelats en acolliment familiar (2002-2017)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017 (set)
Infants tutelats acollits en família aliena	467	514	538	589	635	669	704	801	885	924	958	966	969	1.004	972	923
Infants tutelats acollits en família extensa	2.264	2.392	2.322	2.307	2.355	2.482	2.477	2.627	2.773	2.944	2.464	2.467	2.415	2.446	2.420	2.426
Infants en acolliment familiar (%)	46,4	47,5	46,7	44,6	42,6	43,1	42,7	43,7	45,8	53,6	48,6	48,5	48,4	49,6	49	46,8
Infants en acolliment familiar (excloent-ne infants en família extensa) (%)	12,9	13,8	14,1	14,1	13,6	13,8	14,2	15,4	17,0	21,6	20,9	21	21,2	22,2	21,6	19,5
Nombre de famílies acollidores	306	344	363	396	442	466	492	559	617	623	624	613	608	612	552	593
Nombre d'infants acollits en UCAE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	29	31	35	41	45

Font: Direcció General d'Atenció a la Infància i Adolescència.

Nota: les dades d'acolliment familiar no inclouen els acolliments preadoptius.

■ En relació amb l'acolliment familiar, l'informe també destaca l'allargament de la durada dels acolliments d'urgència i diagnòstic i el seu impacte emocional en els infants. Aquest tipus d'acolliment, segons la LDOIA, ha de tenir una durada màxima de sis mesos, mentre es duu a terme l'estudi de la situació de l'infant, però aquest termini s'incrementa en casos de manera significativa. Atès que l'infant, amb el transcurs del temps, reconeix aquella família com la pròpia, el Síndic considera que en les situacions en què es produeix un allargament de l'acolliment d'urgència s'hauria d'estudiar la mesura protectora posterior de forma individualitzada i considerar la possibilitat d'acolliment permanent o d'adopció dels acollidors d'urgència que ho sol·licitin.

Tot i les millores en la supervisió del funcionament dels centres de protecció, resten pendents de resoldre alguns dèficits estructurals, com ara la reglamentació de drets dels infants tutelats com a garantia o l'homogeneïtzació de les condicions materials de vida.

■ L'any 2017 la DGAIA ha aprovat el Programa marc per als centres residencials de la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència i el Programa marc dels centres residencials d'educació intensiva (Directriu general 5/2016, de 4 de novembre, la Resolució TSF/203/2017, de 7 de febrer, i la Directriu general 2/2017, de 10 d'abril). S'estableixen, així, instruccions i criteris sobre el funcionament dels centres, amb pautes relacionades, entre altres aspectes, amb la intervenció socioeducativa, tot partint d'un reconeixement dels drets dels infants en acolliment residencial. Enguany la DGAIA també ha treballat en l'elaboració d'un sistema d'indicadors per al seguiment de la implementació del Programa marc per als centres residencials (Directriu general 3/2017, de 8 de maig), que estarà completat el 2018.

■ En relació amb els centres residencials, la DGAIA ha desenvolupat un pla de xoc d'infraestructures, amb la voluntat, entre d'altres, de reduir les places i les ràtios d'aquesta tipologia de recurs. Segons s'exposa, **els nous centres previstos tindran una grandària màxima de 10 places, i els centres ja existents més grans tindran unitats de 12 places com a màxim.** Aquest procés s'havia de completar l'any 2017 als centres de Tarragona, Lleida i Girona, mentre que a Barcelona i comarques hauria de cloure el 2020.

■ No obstant això, **el Síndic ha reclamat la reglamentació del sistema de protecció a la infància, segons el que estableix la LDOIA, particularment dels drets dels infants que resideixen en centres però també dels que estan en situació d'acolliment familiar.** Durant l'any 2017 la DGAIA ha estat treballant en l'elaboració d'un **nou decret dels drets i deures dels infants i els adolescents en el sistema de protecció**, i del procediment i les mesures de protecció, actualment en fase de projecte. La tramitació d'aquest projecte de decret ha patit diferents entrebancs des de l'any 2009, quan es va començar a treballar en la seva elaboració.

■ El Síndic també ha pogut constatar, tant a través de les visites a recursos com de la tramitació d'actuacions, que hi ha **diferències significatives entre els recursos residencials, que es manifesten en les condicions materials, de manteniment i de confort dels centres, però també en altres elements com ara l'alimentació, la roba, l'atenció mèdica no coberta pel CatSalut o l'accés a activitats extraescolars.** S'han rebut queixes en determinats casos per la dotació insuficient de roba, pel menjar elaborat a través d'empreses de càtering o extret parcialment de donacions d'entitats benèfiques i del Banc dels Aliments, per la dificultat per fer front a tractaments odontològics dels infants i adolescents o per les diferències en la realització d'activitats extraescolars (en funció de si són de pagament o no). També s'han rebut denúncies sobre una suposada manca de control dels balanços econòmics dels centres per part de la DGAIA. **Les diferències observades entre els centres, més enllà de les que es derivin del tipus de recurs o de la població atesa, resulten difícils de justificar des de la perspectiva del dret dels infants a tenir un recurs alternatiu a la família adequat a les seves necessitats i el deure de l'administració protectora de supervisar els recursos.** Per aquest motiu, el Síndic demana, entre altres aspectes, que s'estableixin mecanismes de control i supervisió econòmica dels recursos que s'assignen als centres residencials del sistema de protecció per assegurar la suficiència del mòdul de centres i la destinació efectiva a la cobertura de les necessitats dels infants i adolescents.

■ Addicionalment, des de la seva entrada en vigor, **el Síndic ha demanat la derogació de la disposició addicional setena de la LDOIA, que preveu l'afectació de les pensions d'infants i adolescents en concepte de despeses derivades de la seva atenció.** A criteri d'aquesta institució, la titularitat d'aquestes pensions i prestacions correspon als infants tutelats i no abonar-les en deixar d'estar tutelats implica la imposició de contribuir a mantenir el cost d'un servei que la Cartera de serveis socials defineix com a gratuït. En relació amb aquest assumpte, **l'any 2017 s'ha aprovat la Llei 5/2017, del 28 de març, que modifica la disposició addicional setena de la Llei 14/2010, i estableix que les pensions d'orfenesa s'integraran en el patrimoni de l'infant.** Aquest fet, però, es produirà quan se n'aprovi el reglament corresponent, la tramitació del qual ja s'ha iniciat enguany però no s'ha completat encara.

Altres actuacions a mig camí per resoldre dèficits estructurals existents

■ **Actualització de la Cartera de serveis socials.** La signatura del Contracte programa 2016-2019 entre el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies i els ens locals ha suposat un avenç pel que fa a la dotació dels equips bàsics d'atenció social (EBAS), que actuen com a

porta d'entrada al sistema de serveis socials, i també dels serveis socials especialitzats com ara els EAIA. Durant l'any 2017, a més, s'han establert una sèrie de millores pel que fa al finançament del personal dels EBAS, com ara ampliar la ràtio en funció de necessitats que comporten un gran volum de feina, tot deixant de tenir com a única referència el nombre d'habitants i considerant altres criteris com ara el nombre de persones beneficiàries de renda mínima d'inserció o el nombre d'expedients d'infants i adolescents en situació de risc, entre d'altres. Amb tot i aquestes millores, **la Cartera de serveis socials no s'ha actualitzat des de la seva aprovació mitjançant el Decret 142/2010, d'11 d'octubre, pel qual s'aprova la Cartera de serveis socials 2010-2011.**

■ **Prohibició del càstig corporal.** A Catalunya, la Llei 25/2010, de 29 de juliol, del llibre segon del Codi civil de Catalunya, relatiu a la persona i la família, manté en l'article 236-17 la referència a la "facultat de correcció", previsió que, a criteri del Síndic, no aconsegueix les recomanacions contingudes en l'Observació general núm. 8 del Comitè dels Drets de l'Infant perquè no elimina qualsevol tipus d'ambigüitat a l'hora d'assegurar que no es deixa espai per a cap tipus de forma de violència "legalitzada" en qualsevol dels entorns de vida dels infants, també en l'àmbit familiar. L'any 2017 s'ha aprovat la Llei 10/2017, del 27 de juny, que incorpora la finalitat educativa en l'exercici de facultat de correcció i afegeix el límit de respecte a la integritat física i psíquica de l'infant o adolescent. A criteri del Síndic, però, **el nou redactat manté l'ambigüitat en relació amb l'aplicació del càstig corporal, en tant que del seu contingut es pot deduir que resulta acceptable, amb finalitat educativa i amb certs límits.**

■ **Creació d'un servei d'atenció especialitzada per a víctimes d'abús sexual, previst en l'article 93 de la Llei 14/2010, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència.** L'any 2017 el Govern va aprovar mitjançant l'Acord GOV/97/2017, de 18 de juliol, el **Protocol marc d'actuacions contra el maltractament a infants i adolescents de Catalunya**, que té per objectiu optimitzar i millorar l'atenció dels infants i adolescents víctimes de qualsevol maltractament, mitjançant una intervenció coordinada i eficaç dels departaments de la Generalitat i, en la mesura que sigui possible, de la resta d'administracions abordant tant la detecció com l'atenció i la recuperació. Amb tot, el Síndic ha destacat els dèficits en la provisió d'unitats multidisciplinàries de diagnòstic d'abús sexual, i també la manca de serveis públics especialitzats per assegurar la recuperació dels infants que n'han estat víctimes des de plantejaments que vagin més enllà de l'àmbit sanitari. **La creació d'aquest servei està en marxa però encara no està aprovada.**

2. LA LLUITA CONTRA LA POBRESA INFANTIL

La nova renda garantida de ciutadania, tot i que contribueix a combatre les situacions de pobresa infantil, perquè protegeix les famílies amb menys ingressos i en situació de vulnerabilitat, no atorga als infants el dret subjectiu ni discrimina suficientment les famílies amb fills a càrrec.

■ Després dels forts increments de la pobresa infantil arran de la crisi econòmica, l'any 2016 les dades de prevalença del risc de pobresa infantil van experimentar una millora significativa. Amb tot, **encara hi ha prop d'un 24% d'infants en risc de pobresa i un 6% d'infants que pateixen una situació de privació material severa**, indicadors significativament superiors a les dades per al conjunt de la població

■ Els imports previstos en la Llei 14/2017, del 20 de juliol, de la renda garantida de ciutadania, varien en funció dels membres de la unitat familiar, d'un membre fins a cinc membres o més, però no distingeix si són infants o no, simplement membres de la unitat familiar. Des de fa anys, el Síndic demana determinar la renda de suficiència econòmica de què ha de disposar una família per garantir l'accés de qualsevol infant a aquests mínims establerts i crear una prestació específica condicionada a la renda per garantir que les famílies amb infants que no disposen dels ingressos necessaris puguin satisfer els mínims establerts.

Continua el desenvolupament del model de serveis d'intervenció socioeducativa no residencial per a infants i adolescents en situació de risc i les seves famílies ja iniciat l'any 2016, però cal donar un impuls més gran als programes de suport i recursos específics per atendre adolescents amb conductes d'alt risc.

■ El progressiu desplegament del model d'intervenció socioeducativa s'aprecia amb el creixement sostingut de places i de finançament que han experimentat els centres oberts (o servei d'atenció diürna). El setembre de 2017, en relació amb l'any 2016, s'havien creat prop de 200 places més de servei socioeducatiu diürn i diversos nous serveis (vegeu la taula 5). Aquest progressiu creixement de places, i també el desplegament del servei itinerant, permetrà millorar la cobertura social i territorial del servei, que actualment encara és insuficient.

■ Encara no s'ha modificat la Cartera de serveis socials vigent fins ara per incorporar-hi les diferents modalitats de serveis d'intervenció socioeducativa no residencial per a infants i adolescents previstes en el nou model (servei de suport a les famílies amb infants de 0-3 anys en situació de risc, servei d'atenció diürna, servei d'intervenció amb famílies amb infants i adolescents en situació de risc, servei d'acompanyament per a adolescents en situació de risc i servei d'atenció socioeducativa itinerant).

Taula 5. Centres oberts (serveis d'atenció diürna) a Catalunya (2005-2017)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Subvenció adreçada als centres oberts del Departament	3,2 M €	4,6 M €	5,8 M €	5,8 M €	5,8 M €	6,2 M €	6,5 M €	6,5 M €	6,5 M €	7,3 M €	8,0 M €	9,5 M €	10,1 M €
Places de centres oberts	5.392	5.438	5.714	6.236	6.301	6.698	7.591	7.533	7.876	8.562	8.979	9.301	9.616
Nombre de centres	-	-	-	-	-	196	199	219	221	238	243	264	270

Font: Departament de Treball, Afers Socials i Famílies.

■ El Síndic ha constatat, a través de la tramitació de les queixes, **mancances relacionades amb la provisió de programes de prevenció i d'acompanyament psicològic i socioeducatiu específics per a adolescents amb conductes d'alt risc i les seves famílies**, atès que els serveis més normalitzats ja existents (escola, entitats de lleure, etc.), de caràcter general, no sempre són adequats per atendre les necessitats específiques d'aquests adolescents, ni aconseguen vincular-los en la seva intervenció socioeducativa. Caldrà valorar si el nou servei d'acompanyament socioeducatiu per a adolescents en situació de risc té capacitat per respondre a aquesta necessitat.

La millora experimentada en els darrers anys dels nivells d'inversió i de cobertura de les beques de menjador ha deixat sense resoldre, encara, alguns dèficits destacables, com ara el funcionament dels serveis de menjador als instituts amb jornada compactada o les garanties dels alumnes d'escoles concertades en l'accés al servei de menjador escolar en igualtat d'oportunitats.

- La incorporació de la jornada compactada a la majoria d'instituts ha anat provocant la progressiva supressió del servei de menjador escolar a aquests centres de secundària, de manera que l'alumnat en una situació socialment desfavorida té impediments objectius a l'hora d'accedir al servei i, consegüentment, també als ajuts de menjador. Les darreres dades disponibles, corresponents al curs 2016/2017, evidencien que dels 563 instituts 488 tenen jornada compactada (86,7%), i que d'aquests instituts amb jornada compactada, només 48 tenen servei de menjador escolar (9,8%), i 130 més tenen servei de cantina (26,6%). Això significa que **310 instituts (63,5% dels que tenen jornada compactada, 55,1% del total) no tenen ni servei de menjador ni cantina.**

- L'escenari previ a l'aplicació de la jornada compactada garantia unes oportunitats socials i educatives que ara mateix no s'estan fent efectives per a una bona part de l'alumnat socialment desfavorit. Prova d'aquest fet és que la supressió del servei de menjador ha provocat que **molts alumnes socialment desfavorits que serien beneficiaris de beca de menjador, i que farien ús del servei, no ho són per l'absència d'aquest servei.** Segons les dades facilitades pel Departament d'Ensenyament per al curs 2016/2017, **mentre que el 86,7% dels instituts fa jornada compactada, només el 57,6% dels alumnes becats està escolaritzat en instituts amb jornada compactada.** Convé afegir que **hi ha 42 instituts d'alta complexitat que no tenen ni menjador ni cantina, la qual cosa equival al 45,2% dels que tenen jornada compactada i al 40% del total.**

- El preu del servei de menjador escolar als centres concertats acostuma a sobrepassar amb escreix el preu màxim establert per norma per als centres públics, i també l'import que cobreixen les beques de menjador escolar (6,20 euros). El Síndic ha rebut algunes queixes presentades per famílies beneficiàries d'ajuts que no poden accedir al servei de menjador escolar (i beneficiar-se de l'ajut), o que ho fan amb moltes dificultats, per la impossibilitat d'assumir el cost addicional del servei als centres concertats en comparació amb el sector públic. Mentre en el sector públic l'import que una família socialment desfavorida pot percebre si és beneficiària del 100% d'una beca de menjador coincideix amb el preu màxim establert per norma, en el cas dels centres concertats, no. En aquest sentit, el Síndic ha demanat al Departament d'Ensenyament **que promogui, a través dels instruments normatius disponibles, que els alumnes als centres concertats perceptors de beca del 100% de menjador escolar tinguin accés gratuït al servei, mentre que els alumnes amb beca parcial paguin l'equivalent a la part restant fins arribar a l'import màxim establert per a les beques.**

Cal continuar avançant en les garanties d'accés a habitatges d'emergència social en cas de famílies amb infants a càrrec, amb l'eliminació del temps d'espera en l'assignació d'aquests habitatges o, mentre s'està en espera, amb l'assignació de recursos residencials d'emergència social alternatius adequats per a famílies amb infants.

- L'any 2016 el Departament de Governació, Administracions Públiques i Habitatge i diferents administracions locals que disposen de mesa pròpia de valoració de situacions d'emergències econòmiques i socials van revisar els reglaments d'adjudicació dels habitatges d'emergència social per millorar la protecció dels infants (i les seves famílies) que es troben en risc d'exclusió residencial, amb l'objectiu de garantir-los un tractament preferencial en el procés d'adjudicació, atès l'interès superior de l'infant.

■ Amb tot, el Síndic també constata que, **un cop feta l'adjudicació amb una resolució favorable de la mesa, l'assignació de l'habitatge d'emergència es pot dilatar en el temps, a causa de la insuficiència d'habitatges protegits.** Aquesta situació comporta que famílies desnonades amb infants a càrrec hagin d'allotjar-se, per exemple, en albergs i pensions, en condicions inadequades, fins que els assignen l'habitatge.

■ La derivació temporal de les famílies amb infants a càrrec a pensions o a centres d'acollida és inadequada, en part, per les condicions de residència que ofereixen, no adequades per als infants (residència en habitacions, generalment petites i sense serveis bàsics, o en habitacions col·lectives, on hi ha altres persones socialment vulnerables sense llar i sense vincles amb la família). D'altra banda, la provisionalitat del recurs residencial assignat, com succeeix quan es deriven temporalment les famílies amb infants a càrrec a pensions, centres d'acollida municipals o altres recursos residencials d'estada limitada, en espera d'un habitatge social, també prolonga el patiment emocional del qual s'ha de preservar l'infant.

Després de la crisi econòmica i de les restriccions pressupostàries experimentades, les dades semblen confirmar una tendència de creixement de la participació a les activitats de lleure, tant pel que fa al lleure educatiu com a les activitats esportives (llicències federatives, etc.). Amb tot, no hi ha hagut avenços significatius durant l'any 2017 pel que fa al desenvolupament de polítiques públiques per combatre les desigualtats d'accés, i la intervenció de les finances de la Generalitat de Catalunya ha condicionat negativament la gestió de les subvencions a les entitats de lleure.

■ El Síndic ha demanat al Departament d'Ensenyament que es convoquin els ajuts per fomentar l'accés de l'alumnat a les activitats extraescolars en igualtat d'oportunitats (art. 50.3 i 202 de la LEC), previstos per llei, i també al Departament de Treball, Afers Socials i Famílies i a les administracions locals que promoguin mesures d'accessibilitat econòmica (ajuts econòmics, bonificacions i exempcions, sistemes de tarifació social, etc.) a les activitats i els serveis de lleure educatiu sufragades amb fons públics.

■ D'una banda, la convocatòria del Departament d'Ensenyament per a activitats extraescolars continua suprimida des de 2012, com a conseqüència de les restriccions pressupostàries, la qual cosa suposa, a criteri d'aquesta institució, l'incompliment del que estableix la LEC. D'altra banda, el finançament destinat pel Departament de Treball, Afers Socials i Famílies a l'àmbit del lleure no s'ha incrementat substancialment.

■ Les actuacions d'accessibilitat econòmica que desenvolupa el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies es van posar en marxa, en bona part, l'any 2014, amb el foment de la participació dels infants socialment desfavorits als programes d'activitats d'estiu, com ara "L'estiu és teu" i el "Vacances en família", i amb la subvenció a entitats de lleure per a beques i ajuts per accedir a les activitats (amb una inversió de 1,15 milions d'euros, amb un nombre aproximat de beneficiaris de 1.300 infants i joves en places de "L'Estiu és teu" i uns 8.000 més en activitats organitzades per les entitats d'educació en el lleure). No hi ha canvis destacables en aquest sentit.

■ La intervenció de les finances de la Generalitat de Catalunya, a través de l'Ordre HFP/886/2017, de 20 setembre, ha afectat la tramitació de les subvencions que atorga la Direcció General d'Acció Cívica i de la Direcció General de Joventut. La convocatòria ordinària de subvencions a projectes i entitats de caràcter social (COSPE) no s'ha pogut tramitar amb normalitat, la qual cosa ha afectat 307 entitats que havien de rebre un total de 4,5 milions d'euros anuals de la Direcció General d'Acció Cívica i Comunitària i 224 associacions que havien de percebre 5,51 milions d'euros de la Direcció General de Joventut. En el moment de l'elaboració d'aquest informe, encara no s'havia pogut fer la resolució definitiva de la convocatòria de 2017.

Taula 6. Evolució de la participació a les activitats d'educació en el lleure (2010-2017)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017 (p)*
Activitats notificades (DGJ)	4.186	4.785	4.674	4.906	5.029	5.514	6.098	7.152
Participants (DGJ)	191.262	202.677	188.971	194.350	211.994	245.644	268.313	325.609
Dirigents (DGJ)	25.207	27.592	26.636	28.005	30.221	34.283	38.667	45.878
Total assistents (DGJ)	216.469	230.269	215.607	222.355	242.215	279.927	306.980	371.487

Font: Direcció General de Joventut, Secretaria General de l'Esport

Nota: *Les dades corresponents a l'any 2017 de participació a les activitats d'educació en el lleure són provisionals.

■ Pel que fa als plans educatius d'entorn, promoguts pel Departament d'Ensenyament, el curs 2017/2018 s'han creat 16 nous plans en 26 municipis (alguns són d'abast intermunicipal) amb l'objectiu de **donar cobertura a tots els centres de màxima complexitat** establerts en la Resolució de 12 de maig de 2017, del director general de Professorat i Personal de Centres Públics.

3. LA LLUITA CONTRA LES DESIGUALTATS EDUCATIVES: ESCOLARITZACIÓ EQUILIBRADA D'ALUMNAT, GARANTIES DE GRATUÏTAT, INCLUSIÓ ESCOLAR I COMBAT A L'ABANDONAMENT

S'han adoptat algunes mesures per combatre la segregació escolar, especialment en la programació de l'oferta, però queden pendents de completar alguns reptes, com ara un nou decret d'admissió d'alumnat amb nous instruments o el Pacte contra la segregació escolar a Catalunya entre els agents educatius.

■ Des de fa anys, el Síndic alerta sobre els nivells de segregació escolar del sistema educatiu i sobre la manca d'avenços significatius en la lluita contra aquest fenomen. Entre altres recomanacions, el Síndic ha demanat que s'aprovi un **nou decret d'admissió d'alumnat** que substitueixi el de 2007, i que amplii els instruments disponibles per combatre la segregació escolar, amb mesures com ara el desplegament de l'article 48.1 de la LEC que estableix una proporció màxima per centre d'alumnat amb necessitats educatives específiques. El Departament d'Ensenyament ha manifestat la voluntat d'aprovar aquest decret, però la finalització de la legislatura n'ha aturat la tramitació.

■ Des de la perspectiva del desplegament normatiu, el Departament d'Ensenyament ja ha incorporat algunes millores en la resolució anual que desplega el decret de 2007, especialment pel que fa a la transparència del procés d'admissió d'alumnat (publicació de llistes d'alumnat matriculat fins a inici de curs, per exemple). Addicionalment, el Departament d'Ensenyament ha traslladat a les comissions de garanties d'admissió un **document d'instruccions per a la gestió del procés d'admissió d'alumnat per afavorir la integració de l'alumnat amb necessitats educatives específiques (NEE)** mitjançant la distribució equilibrada als centres que integren el Servei d'Educació de Catalunya. L'ús més efectiu de la reserva de places, la restricció de les ampliacions de ràtio o la limitació de les matrícules fora de termini en centres amb una elevada concentració de problemàtiques socials en són alguns exemples.

■ Durant l'any 2017 el Síndic ha promogut, en col·laboració amb el Departament d'Ensenyament, un treball d'elaboració d'un **pacte contra la segregació escolar a Catalunya** que ha comptat amb la participació dels principals agents de la comunitat educativa (sindicats, patronals del sector concertat, federacions de famílies d'alumnat, entitats municipalistes i partits polítics). Els treballs d'elaboració del Pacte, molt avançats, es reprendran amb la nova legislatura.

En relació amb altres àmbits de la lluita contra la segregació escolar, com ara el de la no-difusió dels resultats per centres o el de les garanties de gratuïtat en l'escolarització als centres concertats, no hi ha avenços significatius.

■ El Síndic alerta sobre la difusió de dades de resultats acadèmics, de sol·licituds i de composició social per centres pel seu risc de reproducció de la segregació escolar. En aquest sentit, la Comissió de Garantia del Dret d'Accés a la Informació Pública (GAIP) ha rebut demandes d'accés a dades de resultats o de sol·licituds desagregades per centres que han estat estimades, en compliment de la Llei 19/2014, del 29 de desembre, de transparència, accés a la informació pública i bon govern. La GAIP considera que els efectes de la difusió de determinada informació sobre l'equitat del sistema o l'existència d'una previsió a la LEC sobre l'ús reservat de la informació individualitzada dels centres no són condicions suficients per limitar l'accés a aquesta informació, bé perquè no es consideren prou provats els efectes sobre l'equitat, bé perquè la restricció de la LEC no és prou explícita, bé perquè la LOMCE preveu explícitament la possibilitat de donar a conèixer els resultats dels centres, bé perquè hi ha centres que, individualment i per decisió pròpia, ja informen sobre aquesta qüestió en les jornades de portes obertes. Per evitar la difusió dels resultats desagregats per centre o d'altres dades que puguin reproduir la segregació escolar (sol·licituds, composició social, etc.) i que condueixen a la creació de rànquings de centres, el Síndic demana **que es despleguin en el marc d'un decret la prohibició explícita de difusió (activa i a petició de tercers) d'aquestes dades desagregades per centre, i també incorporar en les instruccions d'inici de curs del Departament d'Ensenyament als centres escolars la no-difusió dels resultats del centre a persones que no formen part de la comunitat escolar (a les portes obertes o altres).**

■ **Les garanties de voluntarietat de les quotes dels centres concertats.** La segregació escolar es veu clarament reforçada per l'existència de costos d'escolarització desiguals entre centres, especialment en el sector concertat, a causa de quotes globalment més elevades. Més enllà de la necessitat de revisar el finançament públic dels centres concertats, el Síndic va demanar que es publicuessin en el període de preinscripció escolar les quotes dels centres concertats i el seu règim legal i que es promogués un pacte entre el Departament d'Ensenyament i els mateixos centres concertats per garantir la voluntarietat real i efectiva de la participació dels alumnes a les activitats complementàries, que inclogués mesures com ara els ajuts per fomentar l'accés a les activitats complementàries, d'acord amb el que estableix la LEC (article 50.3 i 202). Tot i el finançament addicional dels centres concertats en entorns socials desfavorits, la convocatòria d'ajuts per fomentar l'accés a les activitats complementàries, tal com preveu la LEC, no s'ha desenvolupat. Pel que fa a la transparència, cal destacar com a bona pràctica de l'any 2017 la iniciativa del Consorci d'Educació de Barcelona de publicar les quotes dels centres públics i de molts centres concertats en el seu web institucional. Aquesta tasca, que s'hauria d'acabar de completar amb la publicació de les quotes dels centres concertats que manquen, caldria estendre-la a la resta de municipis i serveis territorials de Catalunya.

S'ha millorat la cobertura de les beques de menjador escolar, però encara hi ha mancances estructurals en les polítiques de beques. Els alumnes que no estan escolaritzats en centres

d'alta complexitat no reben ajuts per a l'adquisició de llibres de text i material didàctic complementari i informàtic.

■ El curs 2016/2017 el Departament d'Ensenyament ha atorgat més de 106.000 ajuts de menjador escolar, dels quals quasi 25.000 del 100%. Aquesta xifra suposa un increment de més de 20.000 ajuts més que el curs 2015/2016, increment que s'explica per la modificació dels llindars econòmics d'accés (es pren com a referència el llindar de la pobresa i no l'IRSC, com en convocatòries anteriors) i l'eliminació del tram flexible d'ajuts. El mes de novembre de 2017, amb dades corresponents a l'inici de curs 2017/2018, el Departament d'Ensenyament ja havia concedit 108.690 ajuts de menjador, un total de 24.641 més que a l'inici de curs del passat any.

■ El Síndic va demanar al Departament d'Ensenyament que restablís una **convocatòria d'ajuts per a l'adquisició de llibres de text i material didàctic complementari i informàtic, tal com estableix l'article 6.4 de la LEC**, i també atorgar als centres educatius subvencions per al desenvolupament de programes, orientats a sufragar els costos d'escolarització dels alumnes de famílies amb dificultats econòmiques que cobreixin les despeses relacionades amb els llibres de text, el material escolar, les sortides escolars, etc. L'any 2017 els centres d'alta complexitat han continuat percebent subvencions per a la reutilització de llibres de text, amb un import que gira al voltant dels 4 milions, i els centres concertats en entorns socialment desfavorits també continuen percebent el finançament addicional, per un import de 6,6 milions. Val a dir, però, que els imports no s'han incrementat de manera significativa i que la cobertura d'aquests ajuts és encara limitada. Els alumnes socialment desfavorits que no estan en centres d'alta complexitat i en centres concertats amb finançament addicional no queden coberts per aquestes convocatòries.

■ **Tampoc hi ha avenços en relació amb les mesures d'accessibilitat a l'educació infantil de primer cicle.** El curs escolar 2016/2017 les diputacions s'han fet càrrec de les despeses de funcionament de les escoles bressol municipals a través del conveni signat amb el Govern de la Generalitat de Catalunya. El Departament d'Ensenyament no ha millorat el finançament de les llars d'infants durant l'any 2017, tot i que també manifesta la voluntat de recuperar la partida pressupostària per al finançament del servei públic de les llars d'infants municipals en els pressupostos de 2018.

Millorar la dotació de recursos per atendre l'alumnat amb necessitats educatives especials continua essent una necessitat. Durant l'any 2017, però, s'han produït avenços en les garanties de la inclusió escolar.

■ L'any 2017 s'ha aprovat el **Decret 150/2017, de 17 d'octubre, de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu**, que suposa un avenç respecte del decret de 1997 pel que fa a les garanties d'inclusió escolar de l'alumnat amb necessitats educatives especials. Entre altres aspectes, aquest decret preveu que tots els alumnes amb necessitats educatives especials s'escolaritzin en centres ordinaris i, excepcionalment, les famílies podran sol·licitar l'escolarització en un centre d'educació especial per a l'alumnat amb discapacitat greu o severa. S'estableixen, també, nous criteris que orienten l'organització i la gestió dels centres, l'ordenació de mesures i suports per a l'atenció educativa i per a la continuïtat formativa de tots els alumnes, i la diversificació de l'oferta de serveis dels centres d'educació especial per esdevenir també centres d'educació especial proveïdors de serveis i recursos per als centres educatius ordinaris.

■ Pel que fa a la dotació de professionals dels centres ordinaris, les dades facilitades pel Departament d'Ensenyament assenyalen que **el nombre d'USEE s'ha anat incrementant any rere any, de 316 el curs 2010/2011 fins a les 551 del curs 2017/2018, setanta més que l'any anterior, i amb 299 professionals més dedicats a fer efectiva la inclusió escolar.** L'import de subvenció als centres concertats per a l'atenció de l'alumnat amb necessitats educatives especials també ha augmentat lleument el curs 2017/2018. També s'han incrementat o desenvolupat alguns recursos especialitzats, com ara els centres amb recursos específics per a alumnes sords (73 en total el curs 2017/2018, 10 més que el curs anterior) o les aules integrals de suport (AIS) (15 AIS en total el curs 2017/2018, 7 més que el curs anterior), o s'ha incrementat la plantilla dels EAP (29 professionals més) i dels centres de recursos específics de discapacitat auditiva (CREDA) (48 mestres d'audició i llenguatge i logopedes més). Amb tot, **les queixes continuen evidenciant la necessitat d'incrementar la dotació de recursos als centres ordinaris per donar plenes garanties a l'educació inclusiva de l'alumnat.**

■ Cal afegir, a més, que el curs 2017/2018 ja hi ha 14 centres d'educació especial proveïdors de serveis i recursos, tres més que el curs anterior, en la línia de la reconversió definitiva dels CEE en centres de referència per a les escoles ordinàries, tal com estableix la LEC.

■ El curs 2016/2017, per primer cop des de l'any 2010, la tendència de creixement de l'alumnat escolaritzat en centres d'educació especial s'ha capgirat (vegeu la taula 7).

Taula 7. Evolució de l'alumnat amb necessitats educatives especials al sistema educatiu (2005-2017)

Cursos	Alumnes amb NEE escolaritzats en centres ordinaris	Alumnes en centres d'educació especial	Total d'alumnes amb NEE	% d'alumnes amb NEE en centres ordinaris
2005-2006	15.795	6.779	22.574	70,0
2006-2007	17.074	6.828	23.902	71,4
2007-2008	17.310	6.810	24.120	71,8
2008-2009	19.525	6.868	26.393	74,0
2009-2010	20.282	6.615	26.897	75,4
2010-2011	18.407	6.369	24.776	74,3
2011-2012	18.939	6.568	25.507	74,3
2012-2013	18.068	6.744	24.812	72,8
2013-2014	17.759	6.927	24.686	71,9
2014-2015	18.164	7.147	25.311	71,8
2015-2016	18.625	7.282	25.907	71,9
2016-2017	24.696**	6.919**	31.612**	78,1

Font: Departament d'Ensenyament.

Nota: Les dades dels centres ordinaris corresponen a alumnat d'INF, PRI i SEC. Alhora, cal tenir present que s'hi han afegit categories de reconeixement de NEE respecte de les dades de cursos anteriors. Aquest canvi s'ha degut a l'aprovació de l'Ordre ENS/293/2015, de 18 de setembre, de creació del Registre d'alumnes i del fitxer de dades de caràcter personal associat, i a la posterior implantació d'aquest registre (RALC), en què s'han d'inscriure tots els alumnes matriculats als centres educatius d'ensenyaments reglats no universitaris de Catalunya. El RALC és l'única font de dades d'identificació dels alumnes, de manera que s'interrelaciona amb la resta de sistemes d'informació del Departament, com ara la GEDAC (aplicació per a la gestió d'escolarització).

Cal incrementar la provisió de places de programes de segones oportunitats per combatre amb més garanties l'abandonament educatiu prematur.

■ En el marc de la seva actuació, el Síndic ha destacat els dèficits de provisió de places de programes de segones oportunitats que ofereixen oportunitats formatives a l'alumnat que no es gradua a l'ESO, especialment si es compara amb la mitjana espanyola. Davant d'aquest fet, el Síndic va demanar al Departament d'Ensenyament que ampliés l'oferta de places de programes de formació i inserció (PFI) per a alumnat amb dificultats d'escolarització. No obstant això, l'evolució de l'oferta de places de PFI està estancada des de l'any 2010, sense increments significatius (vegeu la taula 8).

Taula 8. Evolució de la taxa bruta d'escolarització als PQPI/PFI a Catalunya (2000/2001 – 2017/2018)

	2000 2001	2001 2002	2002 2003	2003 2004	2004 2005	2005 2006	2006 2007	2007 2008	2008 2009	2009 2010	2010 2011	2011 2012	2012 2013	2013 2014	2014 2015	2015 2016	2016 2017	2017 2018
PQPI (PGS) (16-17 anys)	3,5	4,0	3,9	3,9	4,0	3,9	4,1	4,0	4,2	4,6	5,2	5,3	5,6	5,7	5,1	5,2	5,1	-
PGS n	5.122	5.598	5.348	5.178	5.201	5.175	5.355	5.235	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
PQPI	-	-	-	-	-	-	-	-	5.521	6.281	7.047	7.113	7.537	7.668	-	-	-	-
PFI n	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6.929	7.142	7.115	-

Font: Elaboració a partir de dades del Departament d'Ensenyament.

4. LA GARANTIA DEL DRET A LA SALUT DELS INFANTS I ADOLESCENTS AL NIVELL MÉS ALT POSSIBLE

L'existència de llistes d'espera en salut amb infants i d'incompliments dels temps màxims d'espera garantits suposa una vulneració del dret de l'infant a gaudir del més alt nivell de salut possible. Cal garantir un tractament preferencial dels infants en l'accés al sistema sanitari.

■ El Síndic ha demanat al Departament de Salut que modifiqui la normativa que estableix els terminis de referència per a l'accessibilitat a les prestacions sanitàries que són a càrrec del Servei Català de la Salut, i que prevegi la condició d'infant com a criteri de prioritització en l'accés dels pacients a les prestacions sanitàries que tenen establert un termini de referència, però l'Administració ha exposat a aquesta institució que la condició d'infant no és necessària com a criteri de prioritització ni tampoc a l'hora d'establir terminis màxims garantits específics, ja que els terminis de referència s'han d'aplicar en funció de la prioritització que determinin els professionals clínics, d'acord amb criteris mèdics. **La tramitació de les queixes, però, evidencia que no sempre els professionals clínics tenen en compte la condició d'infant i els efectes de la salut sobre el seu desenvolupament integral a l'hora de determinar la prioritització de la intervenció, des d'una perspectiva que no situï en el centre de la intervenció estrictament la malaltia, sinó globalment l'infant.**

■ No hi ha un tractament preferencial envers els infants en la reducció de les llistes d'espera en salut. En relació amb fa un any, el mes de setembre de 2017 es va reduir significativament (en més d'un 20%) el nombre d'infants en espera de consultes externes o de proves diagnòstiques, però va augmentar tant el nombre d'infants en espera d'intervencions quirúrgiques (en un 7%) com també, en valors relatius, encara que de manera poc significativa, la presència d'infants a les llistes d'espera en comparació amb la resta de població (vegeu la taula 9). Addicionalment, d'acord amb les queixes, hi ha alguns casos amb infants en què s'incompleixen els temps d'espera màxims establerts en l'Ordre SLT/102/2015, de 21 d'abril.

Taula 9. Evolució del nombre i de la proporció d'infants a les llistes d'espera (2014-2017)

	Desembre 2014		Desembre 2015		Desembre 2016		Setembre 2017	
	Nombre	%	Nombre	%	Nombre	%	Nombre	%
Consultes externes	-	-	57.461	11,1	65.290	11,9	51.845	12,3
Proves diagnòstiques	3.009	2,9	2.625	2,2	3.781	2,7	2.750	2,9
Intervencions quirúrgiques	12.226	7,6	12.115	7,9	13.218	8,2	14.139	8,2

Font: Servei Català de la Salut. Registre de llistes d'espera.

Nota: Dades provisionals de consulta externa, actualitzades l'octubre 2016. No es disposa de les dades de consulta externa de 2014.

■ Cal garantir un tractament específic, no només perquè es tracta d'un col·lectiu especialment protegit per l'ordenament jurídic, sinó també perquè les seves condicions de salut afecten l'exercici efectiu d'altres drets fonamentals, com ara el dret al benestar, a l'educació o al lleure, que també estan especialment protegits, i perquè els infants estan en ple desenvolupament com a subjectes i perquè la privació d'aquests drets condiciona enormement aquest desenvolupament. En aquest sentit, el Síndic ha demanat que es promogui durant l'any 2018, conjuntament amb el Departament de Salut, l'elaboració d'una *carta de drets dels infants en relació amb la salut i l'atenció sanitària*, que complementi la carta que ja existeix per als adults

S'han desenvolupat actuacions per reforçar i consolidar la xarxa de salut mental infantil i juvenil, però continuen havent-hi dèficits de cobertura de les necessitats d'atenció existents, especialment entre els adolescents.

■ En els darrers anys, el Síndic ha destacat l'existència de dèficits relacionats amb l'accés (llistes d'espera) i la intensitat (freqüència de visites) del tractament als centres de salut mental infantojuvenils (CSMIJ). Durant l'any 2017 el Departament de Salut ha presentat l'**Estratègia 2017-2019 del Pla integral d'atenció a les persones amb trastorns mentals i addiccions**, que es proposa, entre altres aspectes, consolidar el model d'atenció comunitari i la integració de l'atenció entre els diferents serveis de la xarxa sanitària i entre el sistema sanitari, social, educatiu, laboral i judicial.

■ Pel que fa als infants atesos en CSMIJ, les dades facilitades pel Departament de Salut evidencien la consolidació del creixement del nombre de pacients atesos, tot i el lleu retrocés experimentat l'any 2016 (de 64.780 i 46,6 pacients atesos per cada 1.000 infants de 2015 a 63.330 i 45,4 de 2016). Aquesta lleu minoració del nombre de pacients atesos ha estat acompanyat per un lleu increment del nombre de visites i, consegüentment, també del

nombre de visites per pacient atès (vegeu la taula 2). Cal destacar, a més, que l'atenció per part dels CSMIJ es produeix cada cop més a adolescents, amb un creixement sostingut, com a mínim, des del 2010. Del 43,9% d'adolescents de 12 a 17 anys sobre el total de pacients atesos d'aleshores s'ha passat al 54,2% de l'any 2016 (vegeu la taula 10).

■ En el desplegament del Pla d'atenció integral a les persones amb trastorn de l'espectre autista (TEA), i amb l'objectiu d'implantar les unitats funcionals a tot el territori de Catalunya en els dos propers cursos escolars, l'any 2017 s'han ampliat fins a 23 les unitats funcionals de TEA, amb una cobertura d'un 44% del territori.

Taula 10. Evolució dels pacients atesos en serveis ambulatoris de salut mental infantil i juvenil (2010-2016)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Pacients atesos	54.570	54.155	57.373	58.570	60.704	64.780	63.330
Pacients atesos per cada 1.000 infants	40,4	39,6	41,4	42,1	43,7	46,6	45,4
Visites per pacient atès	6,5	6,5	6,6	6,4	6,3	6,3	6,5
Visites per pacient atès (mitjana CSMIJ)	6,4	6,5	6,6	6,4	6,2	6,1	6,3
Nombre de visites	355.285	352.843	376.981	374.414	384.876	411.226	411.681
% infants de 12 a 17 anys	43,9	45,3	46,5	47,5	51,7	52,9	54,2

Font: Departament de Salut.

■ En relació amb els infants hospitalitzats, el Departament de Salut exposa que l'any 2016 es van produir 1.884 altes en hospitalització d'aguts, amb una estada mitjana de 18,8 dies i un percentatge de reingressos del 10,8%, i que el 21,7% dels ingressos va ser per un trastorn mental greu i el 23,2% per algun trastorn de conducta.

Altres aspectes destacables sobre el dret a la salut dels infants:

■ **Cobertura de l'atenció bucodental i oftalmològica integral per als infants i adolescents en la Cartera de serveis de salut.** El Síndic ha estat demanant, ja des de l'any 2013, que s'incorpori la cobertura de l'atenció bucodental i oftalmològica integral per als infants i adolescents en la Cartera de serveis de salut. En aquest sentit, el Departament de Salut informa que el CatSalut està desenvolupant actuacions per estudiar la possibilitat d'augmentar aquestes prestacions amb previsió de ser efectives l'any 2018, seguint els criteris de qualitat, seguretat i cost-efectivitat dels diferents tractaments.

■ **L'atenció pediàtrica a infants i adolescents: insuficiència de professionals de pediatria i infermeria pediàtrica.** El Síndic ha rebut algunes queixes presentades per membres dels equips de professionals de pediatria que denuncien algunes situacions d'insuficiència o mala distribució dels professionals especialistes en pediatria o infermeria pediàtrica, i també les conseqüències d'aquesta situació, tant pel que fa a la garantia dels drets dels infants com per la sobrecàrrega de treball que suposa en alguns casos. Gairebé el 40% dels facultatius dels equips de pediatria són metges de família amb funcions de pediatria, tot i que el Departament de Salut exposa que els metges de família tenen al seu pla formatiu l'atenció a l'infant i a l'adolescent amb els seus problemes específics i activitats preventives.

En tot cas, el Síndic ha demanat al Departament de Salut que adopti les mesures necessàries per garantir que es compleixen els criteris de planificació i els criteris d'accessibilitat de l'atenció de pediatria a l'atenció primària establerts en el Pla estratègic d'ordenació de l'atenció de pediatria a l'atenció primària i en el Mapa sanitari, sociosanitari i de salut pública a Catalunya.

EL RECONeixEMENT DE DRETS CIVILS

■ Les mancances en el desenvolupament del principi de coeducació i la visibilització dels infants LGTBI. En el marc de les queixes rebudes, el Síndic ha detectat mancances als centres educatius pel que fa a la detecció i la prevenció de casos d'assetjament basats en l'orientació sexual d'alumnat. També s'ha tingut coneixement de casos d'assetjament escolar en què el motiu de discriminació era la condició de persona LGTBI. En aquest sentit, es troba a faltar un paper més actiu dels centres educatius pel que fa a l'intent de normalització. Caldria potenciar de manera generalitzada que es faciliti als alumnes informació sexual basada en la diversitat afectiva. A més, cal destacar la manca de referents positius no heterosexuales, en especial pel que fa a adolescents lesbianes. En els casos en què ha treballat aquesta institució, en general, es detecta un sentiment de solitud entre els infants i adolescents que no responen a un patró heteronormatiu. A més, el Síndic ha rebut queixes relacionades amb missatges i informació provinent de professorat envers l'alumnat que no contribueixen a fomentar un entorn amable per a la diversitat sexual i afectiva.

■ **Dret a la intimitat i a l'honor dels infants víctimes amb relació a informacions sobre la seva vida privada i a l'ús de la seva imatge.** La societat de la informació genera reptes importants en la salvaguarda dels drets a la intimitat, l'honor i la imatge dels infants i adolescents més vulnerables, especialment d'aquells que estan més desprotegits. Massa sovint encara l'Administració i els mitjans de comunicació no han estat capaços de preservar amb prou cura aquests drets d'infants víctimes d'abusos, maltractaments o altres fets abusius o delictius, que reben un tractament mediàtic i tenen una presència a internet que pot afectar la seva recuperació física i psicològica. S'ha advertit, per exemple, que no es pot difondre ni el nom, ni la imatge ni altres dades que permetin identificar els menors en els casos en què, amb el consentiment dels seus pares o tutors o sense, en puguin quedar afectats l'honor, la intimitat o la imatge i d'una manera particular si apareixen o poden aparèixer com a víctimes, testimonis o inculpats amb relació a la comissió d'accions il·legals. Cal tenir present que és possible identificar un infant sense necessitat de difondre'n el nom. No es té prou present que la difusió de la identitat, de la imatge o d'altres referències de l'infant no només pot lesionar els seus drets a l'honor, la intimitat i la pròpia imatge, sinó que, a més, pot pertorbar el seu correcte desenvolupament físic, mental, moral i social.

■ **Drets dels infants i tecnologies de la informació i la comunicació, especialment pel que fa a la protecció de la seva imatge en l'entorn escolar.** Les TIC són un mitjà i, com a tal, una forma per accedir i garantir drets ja existents, però l'extensió del seu ús entre els infants i adolescents implica potencials riscos i perills específics. L'alfabetització digital i l'equitat en l'accés en són una garantia. Alguns drets es veuen especialment afectats per les noves tecnologies, com ara el dret a l'honor, la intimitat, la salut mental i l'educació. Per poder avançar en la protecció i el desenvolupament dels infants i adolescents en l'ús de les TIC, cal millorar en primer lloc la formació digital de professorat i famílies perquè aquests puguin actuar amb seguretat i responsabilitat, identificar estratègies de protecció dels riscos existents i maximitzar les oportunitats. Es recomana, d'altra banda, desenvolupar estratègies de prevenció d'addiccions, noves formes d'assetjament i delinqüència per evitar altres usos inadequats que moltes vegades es manifesten també fora de les xarxes. En l'àmbit educatiu, cal vetllar perquè l'ús de les noves tecnologies no suposi un escull més per a la igualtat d'oportunitats entre l'alumnat per raons socioeconòmiques i també perquè la protecció de les dades personals es faci compatible amb les necessitats del centre d'informar de les activitats que es duen a terme i de la participació de l'alumnat en aquestes.